

Sosnowska, Ewa

System pomocy dzieciom krzywdzonym

Prace Naukowe AJD. Pedagogika 17, 257-267

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Ewa SOSNOWSKA

System pomocy dzieciom krzywdzonym

Krzywdzenie dzieci jest jednym z najbardziej niepokojących zjawisk występujących we współczesnym świecie. Rozumiane jest jako wszelkie formy fizycznego i/lub emocjonalnego złego traktowania, wykorzystywania seksualnego, zaniedbywania lub niedbałego traktowania oraz komercyjnej lub innej eksploatacji, które powodują lub zagrażają wystąpieniem szkód dla zdrowia dziecka, jego przetrwania, rozwoju lub godności, a które występują w relacji odpowiedzialności za dziecko, zaufania lub przewagi nad nim¹.

Terminy pokrewne występujące w języku polskim to przemoc wobec dziecka, znęcanie się, złe traktowanie czy maltretowanie.

Krzywdzenie dzieci może być ujmowane w różnorodnych perspektywach. Większość badaczy zajmujących się tą problematyką dokonuje następującego podziału:

- ze względu na formę i charakter:
  - maltretowanie fizyczne;
  - maltretowanie psychiczne lub emocjonalne;
- ze względu na sposób działania:
  - przez działanie (aktywne) – dziecko zostaje zranione fizycznie, psychicznie i/lub seksualnie;
  - przez zaniedbanie (pasywne) – ma miejsce wtedy, gdy zaniedbywane są potrzeby dziecka;
- ze względu na miejsce zaistnienia:
  - w rodzinie – sprawcami są rodzice, rodzeństwo, dziadkowie, wujostwo;
  - poza rodziną – sprawcami krzywdzenia są instytucje (np. dom dziecka, szkoła) lub nawet całe społeczeństwo jako całość (np. obowiązujący system opieki czy system prawny)².

¹ G.E. Krug i inni, *World report on violence and health*, WHO Genewa 2002, www.who.org, s. 59.

² A. Soriano, *Przemoc wobec dzieci*, Kraków 2002, s. 42.

Jak podkreślają badacze tej problematyki, każdy rodzaj złego traktowania dzieci oddziałuje na wszystkie dziedziny ich rozwoju³. Wpływa na stan zdrowia fizycznego, psychicznego, umysłowego czy też na jakość stosunków z innymi ludźmi. Choć następstwa krzywdzenia dzieci dla ich rozwoju są zagadnieniem dość dobrze spenetrowanym w literaturze, warto im poświęcić uwagę, gdyż podkreślają wagę problemu i uzmysławiają konieczność podejmowania określonych form pomocy.

Charakter i poziom szkodliwego wpływu przemocy na dzieci zależny jest od układu wielu czynników, spośród których najczęściej wymieniane są:

- indywidualne cechy psychiczne dziecka (emocjonalne, intelektualne);
- właściwości i możliwości rozwojowe (wiek, różnego rodzaju ułomności);
- związki z osobą agresora;
- formy i intensywność oraz czas doznawania krzywdy.

Wymienieni wyżej autorzy R. Thomas i P. Thomas dokonują prezentacji skutków krzywdzenia dzieci poprzez analizę „zadań rozwojowych”, których realizację zaburza złe traktowanie dziecka. Oto one:

1. Panowanie nad stanami emocjonalnymi. Dzieci – ofiary złego traktowania posiadają zaburzoną umiejętność regulacji stanów emocjonalnych, przejawiającą się zarówno zmniejszoną, jak i zwiększoną ekspresją emocjonalną oraz wzmożonymi wahaniami w ujawnianiu emocji. Dla takich dzieci charakterystyczne jest ujawnianie wzmożonego negatywizmu, złości, agresji, stanów nudy, depresji oraz częste występowanie zmian przeżywanych emocji.
2. Przywiązanie się do osób sprawujących opiekę. Relacja przywiązania do opiekunów jest składnikiem wewnętrznego obrazu świata dziecka. Opuszczenie fizyczne i psychiczne powoduje u dziecka skrajne poczucie uzależnienia od innych. W stosunkach z innymi występuje silna ambiwalencja, tj. konflikt dążenie – unikanie. Dzieci – ofiary przemocy unikają związków z innymi i wycofują się emocjonalnie.
3. Odczucia związane z własną osobą oraz zdolność do autonomii. Doświadczenie przez dziecko ataku na własną osobę rodzi poczucie „uszkodzenia JA”. Charakteryzuje je negatywny obraz własnej osoby. Często narzekają na dolegliwości cielesne oraz przejawiają niepokój dotyczący własnego ciała. Dokonują różnych form autoagresji.
4. Rozwój posługiwania się symbolami i reprezentacjami poznawczymi. Dzieci – ofiary przemocy preferują zabawy stereotypowe, ubogie w symbole, na-

³ A. Nowakowska, *Dziecko – ofiara domowej przemocy*, [w:] *Patologie naszych czasów*, red. A. Drażek i E. Drażek, Białystok 2007, s. 21–28; R. Thomas i P. Thomas, *Skutki krzywdzenia dzieci dla ich rozwoju*, [w:] *Jak organizować lokalny system pomocy dzieciom krzywdzonym*, red. W.M. Sajkowska, Warszawa 2002, s. 91–103; P.T. Nowakowski, *Alkohol, przemoc i przestępczość*, [w:] *Alkohol, alkoholizm i przemoc, materiały konferencyjne*, Lublin 2004, s. 21–55.

tomiast przejawiają niechęć do zabaw polegających na odgrywaniu roli, gdyż zbyt to ich obciąża emocjonalnie. Chcąc się czuć bezpiecznie, cofają się do okresu, kiedy dysponowały tylko konkretnymi reprezentacjami tego, co składało się na ich świat.

5. Kontakty z rówieśnikami. Cechuje je skrajność różnych zachowań – od wycofania i bezradności po agresję.
6. Funkcjonowanie szkolne. Dzieci krzywdzone przeżywają niepokój, lęk, są pełne obaw i nie mają odwagi swobodnie badać świata, w którym żyją. Zadania umysłowe wymagające refleksji są traktowane przez takie dzieci jako zbędne, gdyż po prostu unikają one myślenia.

Efektywne strategie przeciwdziałania przemocy wobec dzieci powinny uwzględniać jednocześnie działania na różnych poziomach społecznych⁴. Powinny one obejmować swymi rozwiązaniami i wskazaniem działania wobec konkretnych dzieci i ich rodzin (poziom indywidualny), formułować i realizować działania na poziomie terytorialnej zbiorowości (poziom lokalny) oraz formułować i wskazywać określone działania chroniące dzieci przed przemocą na poziomie ogólnospołecznym.

Współczesne stanowiska określające charakter interwencji silnie akcentują konieczność podejścia systemowego, czyli dążenie do tworzenia ogólnych i lokalnych systemów ograniczania problemu krzywdzenia dzieci⁵.

Mając na uwadze ogólny system zapewniający właściwe warunki rozwoju dzieci oraz ich ochronę przed złym traktowaniem, wskazuje się na aktywność wielu międzynarodowych organizacji i stowarzyszeń, które przez swą działalność tworzą standardy i regulacje w zakresie pomocy dzieciom krzywdzonym. Można w tym miejscu zaprezentować najważniejsze działania na arenie międzynarodowej i w Polsce, które wyznaczają regulacje i standardy postępowania instytucji państwowych wobec ofiar przestępstw, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci. Oto one:

1. Standardy Rady Europy:
  - Europejska Konwencja o kompensacji dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy z 1983 r. (nieratyfikowana przez Polskę);
  - Zalecenie Rady Europy Nr R(85)11 w sprawie pozycji ofiary w prawie w procesie karnym;
  - Zalecenie Rady Europy Nr R(87)21 w sprawie zapobiegania wiktyimizacji i pomocy dla ofiar przestępstw.

⁴ E. Jarosz, *Problem krzywdzenia dzieci w pedagogice społecznej*, „Pedagogika Społeczna” 2005, nr 3, s. 57–65.

⁵ D. Daro, A. Donnelly, *Charting the waves of prevention: two steps forward one step back*, „Child Abuse and Neglect. The International Journal” 2002, nr 2, s. 732–742.

2. Standardy Unii Europejskiej:
  - Ramowa decyzja z 15 marca 2001 r. o pozycji ofiary w postępowaniu karnym.
3. Wybrane międzynarodowe standardy ochrony dzieci przed przemocą i wykorzystaniem:
  - Rekomendacja R 79/17 w sprawie ochrony dzieci przed okrutnym i poniżającym traktowaniem;
  - Rekomendacja R 85/17 w sprawie przemocy w rodzinie;
  - Rekomendacja R 90/2 na temat środków społecznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
  - Rekomendacja R 91/9 w sprawie środków nadzwyczajnych dotyczących rodziny;
  - Rekomendacja 1371 (1998) o krzywdzeniu i zaniedbywaniu dzieci;
  - Rekomendacja 1065 (1987) w sprawie handlu dziećmi i innych form eksploatacji dzieci;
  - Rekomendacja 16 (2001) o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystaniem;
  - Rekomendacja 135 (2003) o lokalnej współpracy na rzecz prewencji i zwalczania przemocy w szkole.
4. Standardy polskie:
  - Polska Karta Praw Ofiar (realizuje przedstawione wyżej standardy postępowania z ofiarami przestępstw zawarte między innymi w: Deklaracji ONZ o podstawowych zasadach sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy z 1985 r.; Europejskiej Konwencji o kompensacji dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy z 1983 r.; Zaleceniu Rady Europy Nr R(85)11 w sprawie pozycji ofiary w prawie karnym; Zaleceniu Rady Europy Nr R(87)21 w sprawie zapobiegania wiktyimizacji i pomocy dla ofiar przestępstw;
  - Ogólnopolskie Forum na rzecz Ofiar Przestępstw (efekty jego działalności to m.in. ustanowienie 22 lutego Dniem Ofiar Przestępstw)⁶.

Innym dokumentem regulującym prawa dzieci są *Wytyczne dotyczące ochrony prawnej dzieci – ofiar i świadków przestępstw*⁷ opracowane przez Międzynarodowe Biuro ds. Praw Dziecka (IBCR) w ramach projektu „Sprawiedliwość dla Dzieci – Ofiar i Świadków Przestępstw”. Niniejsze *Wytyczne* mają między innymi na celu wspomagać profesjonalistów, którzy pracują z dziećmi – ofiarami i świadkami przestępstw, w ich codziennej praktyce; pomagać rządów państw,

⁶ M. Sajkowska, J. Szymańczak, *Międzynarodowe standardy ochrony ofiar przestępstw*, „Dziecko Krzywdzone” 2004, nr 6, s. 6–13.

⁷ *Wytyczne dotyczące ochrony prawnej dzieci – ofiar i świadków przestępstw*, „Dziecko Krzywdzone” 2005, nr 10, s. 6–17.

organizacjom międzynarodowym, instytucjom, organizacjom pozarządowym w projektowaniu i wdrażaniu ustawodawstwa; usprawniać proces modyfikowania przepisów prawnych, procedur i praktyk tak, aby zapewniały one pełne poszanowanie praw dzieci – ofiar i świadków przestępstw.

Podstawowymi aktami prawnymi regulującymi szeroko rozumiane prawa dzieci w Polsce są:

- Konstytucja. Art. 72 zapewnia wprost ochronę praw dziecka:
  1. Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. Każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją.
  2. Dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej ma prawa do opieki i pomocy władz publicznych.
  3. W toku ustalania praw dziecka organy władzy publicznej oraz osoby odpowiedzialne za dziecko są obowiązane do wysłuchania i w miarę możliwości uwzględnienia zdania dziecka.
  4. Ustawa określa kompetencje i sposób powoływania Rzecznika Praw Dziecka);
- Kodeks pracy (np. zabrania się zatrudniania dzieci, które nie ukończyły 15 lat);
- Kodeks karny i postępowania karnego (Kodeks karny gwarantuje szczególną ochronę dziecka, wyróżniając czyny, które uznane są za przestępstwa jedynie wtedy, gdy adresowane są wobec dziecka; Kodeks postępowania karnego określa procedurę postępowania przed policją, prokuratorem i sądem, która ma doprowadzić do osądzenia i ewentualnego skazania sprawcy przestępstwa wobec dziecka);
- Kodeks rodzinny i opiekuńczy (zamieszczone są tu podstawowe informacje o zakresie władzy rodzicielskiej oraz materialne i niematerialne obowiązki rodziców względem dzieci);
- Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich (np. art. 3 § 1 u.p.n. stanowi, że w sprawie nieletniego należy kierować się przede wszystkim jego dobrem i dążyć do osiągnięcia korzystnych zmian w jego osobowości i zachowaniu oraz zmierzać w miarę potrzeby do prawidłowego spełniania przez rodziców i opiekunów ich obowiązków wobec nieletniego);
- Konwencja Praw Dziecka uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych (zgodnie z Konwencją dziecko, tzn. osoba mająca mniej niż 18 lat, jest podmiotem praw i wolności, a nie przedmiotem praw innych osób. Konwencja z uwagi na dobro dziecka nakłada na rodziców, wszystkie inne osoby oraz organy władzy państwowej obowiązek kierowania się we wszystkich działaniach troską o najlepiej pojęty interes dzieci. Dokument ten wymaga poszanowania tożsamości i godności dziecka przez innych członków społeczeństwa, przewiduje obowiązek państwa do zabezpieczenia zdro-

wotnych i wychowawczo-bytowych potrzeb dziecka. Ratyfikacja Konwencji Praw Dziecka jest tożsama ze zobowiązaniem państwa do zachowania zgodności z nią obowiązujących przepisów i aktualnej polityki społecznej. W tym znaczeniu Konwencja tworzy porządek prawny Polski⁸.

Oto najpopularniejsze organizacje i fundacje oferujące profesjonalną pomoc dzieciom krzywdzonym w Polsce:

- „Niebieska Linia”;
- „Fundacja Kidprotect.pl”;
- „Fundacja Dzieci Niczyje”;
- „Fundacja Pomocy Dzieciom – Ofiarom Gwałtu i Przemocy”;
- „Fundacja Mederi”;
- „Fundacja Przyjaciółka”;
- „Fundacja Świętego Mikołaja”;
- „Stowarzyszenie Aslan”;
- „Stowarzyszenie dla Dzieci i Młodzieży Szansa”;
- „Stowarzyszenie OPTA”;
- „Towarzystwo Nasz Dom”
- „Komitet Ochrony Praw Dziecka”.

Obowiązek interweniowania w przypadku przemocy wobec dziecka spoczywa zarówno na osobach zawodowo zobowiązanych do pomocy dzieciom (np. nauczyciele, pedagodzy, policjanci, lekarze, pracownik socjalny), jak również na zwykłych obywatelach, sąsiadach i znajomych. Sformułowanie uniwersalnej strategii postępowania w przypadku, gdy dowiadujemy się o krzywdzie dziecka, nie jest możliwe. Wiele elementów składających się na konkretną sytuację decyduje o trafności wyboru podejmowanych działań⁹. Jedną z możliwości jest powiadomienie sądu rodzinnego, co nie wymaga żadnej szczególnej formy pisma procesowego. Czasami sytuacja dziecka jest na tyle niebezpieczna, że nie ma czasu na powiadomienie sądu. W wypadku bezpośredniego zagrożenia życia i zdrowia dziecka wzywamy policję. W sytuacji, gdy jesteśmy pewni, że zachowanie względem dziecka ma charakter przestępczy, to powiadamiamy prokuraturę, która rozpocznie działanie wyjaśniające. Wymienione trzy sposoby pomocy dziecku krzywdzonemu mają charakter prawny. Nie zawsze jednak sytuacja problemowa wymaga tak zdecydowanych działań. Często efektywniejsza, szybsza i mniej inwazyjna strategia pomocy dzieciom – ofiarom przemocy może być zbudowana we współpracy z lekarzem, pracownikiem ośrodka pomocy społecznej, pedagogiem, psychologiem, prawnikiem. Stworzenie wspólnej płaszczyzny

⁸ J. Zmarzlik i E. Piwnik, *Dziecko pod parasolem prawa. Poradnik dla osób pomagających dzieciom*, Warszawa 1999, s. 7–11.

⁹ Tamże, s. 45–54.

pracy dla przedstawicieli różnych instytucji i organizacji zajmujących się pomocą dzieciom niezwykle podnosi efektywność ich działań, łagodzi bariery komunikacyjne oraz umacnia społeczne zaufanie w ich kompetencje.

„Fundacja Dzieci Niczyje” opracowała model systemu pomocy dzieciom krzywdzonym w określonych warunkach lokalnych¹⁰. Choć założenia tej koncepcji dotyczą warszawskiej dzielnicy Praga-Południe, mogą być urzeczywistniane na terenie każdej gminy, miasta czy dzielnicy. Lokalny system pomocy dzieciom krzywdzonym powinien, w zamyśle ich twórców, spełniać trzy podstawowe warunki:

1. Pracownicy wszystkich placówek pracujących z dziećmi i na rzecz dzieci na danym terenie włączeni są w proces pomocy dzieciom krzywdzonym.

Oznacza to, że każdy profesjonalista:

- potrafi zdiagnozować przypadki dzieci źle traktowanych wśród swoich podopiecznych dzięki znajomości objawów krzywdzenia i czynników ryzyka;
- jest w stanie zainterweniować w sytuacji kryzysowej;
- zna kompetencje i zasady współpracy ze wszystkimi służbami i instytucjami uczestniczącymi w procesie pomocy dzieciom krzywdzonym;
- jest gotowy włączyć się do takiej współpracy.

Pracownicy służby zdrowia, placówek opieki społecznej, nauczyciele, wychowawcy, policjanci i inne osoby, które mają zawodowe kontakty z dziećmi powinni spełniać powyższe zalecenia.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na problem, że najbardziej dramatyczne przypadki krzywdzenia dzieci dotyczą niemowląt i dzieci do 3 roku życia, dlatego szczególnego znaczenia nabiera właściwa diagnoza i szybka interwencja profesjonalisty, jakim winien być lekarz pediatra. W zasadzie jest on jedną z niewielu osób, która z racji wykonywanego zawodu jest w stanie zdiagnozować przemoc wobec tak małego dziecka.

W Polsce nie istnieją standardy zgłaszania przypadków przemocy wobec dzieci i interwencji w służbie zdrowia, dlatego wysuwa się postulat o ich wprowadzenie. W wielu bowiem krajach obowiązują procedury postępowania służby zdrowia w sytuacji podejrzenia lub stwierdzenia przemocy wobec dziecka. Obejmują one następujące działania:

- zastosowanie schematu wykonywania badań diagnostycznych mających na celu postawienie właściwej diagnozy i właściwego udokumentowania faktu przemocy (np. badania laboratoryjne, radiologiczne);

---

¹⁰ M. Sajkowska i M. Szymańczak, *Lokalny system pomocy dzieciom krzywdzonym*, [w:] *Jak organizować lokalny system pomocy dzieciom krzywdzonym*, red. M. Sajkowska, Warszawa 2002, s. 5–13.

- wdrożenie standardowego formularza zgłoszeniowego do użytku przez służbę zdrowia w celu ujednoczenia protokołu do właściwych służb społecznych (analogiczny do „Niebieskiej Karty”);
  - przestrzeganie poufności informacji medycznych w standardowym formularzu;
  - udzielenie stosownej pomocy (w szczególnych przypadkach hospitalizacja) do momentu postawienia diagnozy oraz opieka nad dzieckiem po zgłoszeniu aktu przemocy (np. wizyty kontrolne, monitorowanie rozwoju psychosomatycznego dziecka);
  - wykorzystanie schematu procedury interwencji przy podejrzeniu lub po ujawnieniu przemocy wobec dziecka;
  - przesłuchanie dziecka i badanie. Powinny one być przeprowadzone w sposób nienarządzający dziecku na powtórne urazy, bez wielokrotnych przesłuchań, a badania medyczno-psychologiczne powinny być wykonane najlepiej zaraz po fakcie przemocy, nie przeciągane w czasie¹¹.
2. Pomoc dzieciom – ofiarom przemocy ma charakter interdyscyplinarny.

W praktyce oznacza to:

- wspólne wypracowywanie strategii pomocy dziecku w ramach pracy zespołów interdyscyplinarnych, składających się z profesjonalistów zobowiązanych do opieki nad dziećmi, orientujących się w ich sytuacji życiowej – zespół taki składa się (w zależności od potrzeb) z pedagoga szkolnego lub przedszkolnego, lekarza pediatry, policjanta, pracownika socjalnego, psychologa, kuratora sądowego i innych;
- wspólne urzeczywistnianie strategii pomocy – podział ról, obowiązków, spotkania oceniające skuteczność podjętych działań.

Potrzebę interdyscyplinarnego podejścia interwencyjnego do problemu dzieci krzywdzonych wielokrotnie podkreślają na łamach wielu publikacji J. Kydd i M. Mian¹² oraz E. Jarosz¹³. Złożona i wielowymiarowa natura zjawiska przemocy wobec dzieci powoduje, że żadna pojedyncza osoba czy instytucja nie jest w stanie ograniczyć występowania problemu. Współpraca między sektorami i integracja działań jest warunkiem koniecznym i niezbędnym do funkcjonowania efektywnego systemu ochrony dzieci przed przemocą. Wszystkie dyscypliny i sektory zajmujące się tą problematyką muszą ze sobą współpracować, wnosząc szczególnie, własny zakres umiejętności i ekspertyz. Jako zasadnicze filary takiego multisektorowego podejścia wymieniane są m.in. sektory: zdrowotny, społeczny i prawny.

¹¹ J. Cielecka-Kuszyk, *Lekarze wobec krzywdzenia dzieci*, „Niebieska Linia” 2007, nr 1, s. 12–14.

¹² J. Kydd, M. Mian, *Intersectoral approach to child maltreatment*, 2003, www.ispcan.org/members.

¹³ E. Jarosz, *Ograniczenie zjawiska krzywdzenia dziecka w rodzinie – idee działań międzyresortowych*, „Dziecko Krzywdzone” 2006, nr 14, s. 108–118; E. Jarosz, *Problem krzywdzenia dzieci w pedagogice społecznej*, „Pedagogika Społeczna” 2005, nr 3, s. 57–65.

System bowiem wymaga zaangażowania oraz stałej i bliskiej współpracy wszystkich pracowników placówek, instytucji i organizacji uczestniczących w procesie pomocy dzieciom krzywdzonym.

O potrzebie i konieczności takiego właśnie stanowiska wobec krzywdy dziecka z całą pewnością przekonany jest lubelski zespół interdyscyplinarny, składający się z przedstawicieli sądu, prokuratury i policji, służby zdrowia i służby socjalnej oraz psychologów, który stworzył *Zasady ochrony dziecka*¹⁴. Powstały one w trosce o dobro i zagrożone bezpieczeństwo dziecka, będącego ofiarą lub świadkiem przestępstwa. Autorzy tego dokumentu zwracają szczególną uwagę na sprawy dziecka, które z racji swoich „ograniczeń” rozwojowych czy prawnych nie jest w stanie bronić się samo. Ukazują potrzebę koordynacji działań instytucji mających kontakt z dzieckiem w celu:

- udzielenia kompleksowej pomocy dziecku;
- wypracowania takiego sposobu postępowania z dzieckiem, który w danym momencie będzie optymalny (np. odroczenie przesłuchania, przesłuchanie dziecka w „niebieskim pokoju”, unikanie czynności, co do których istnieje przypuszczenie, że w danej chwili nie przyniosą żadnego pozytywnego efektu);
- ujednoczenie sposobu postępowania z dzieckiem, tak aby mogło dobrze wypełnić rolę świadka;
- unikanie powtarzania czynności z udziałem dziecka (np. powtarzanie przesłuchań).

Zasady te zostały opracowane z uwzględnieniem obowiązującego prawa i adresowane są do sędziów, prokuratorów, policjantów, kuratorów sądowych, lekarzy (szczególnie lekarzy dziecięcych), pedagogów, psychologów, pracowników, którzy przez pełnione funkcje mają kontakt z dzieckiem krzywdzonym.

3. Ważnym elementem tegoż systemu jest specjalistyczna placówka, która ma do spełnienia następujące role:

- prowadzenie szkoleń, akcji informacyjnych, konsultacji dla profesjonalistów podnoszących ich wrażliwość, kompetencje i gotowość do współpracy;
- inicjowanie pracy zespołów profesjonalistów;
- oferowanie specjalistycznej pomocy dzieciom krzywdzonym i ich rodzinom poprzez konsultacje, terapie czy grupy wsparcia.

Przykładem takiej specjalistycznej placówki jest Centrum Dziecka i Rodziny działające w warszawskiej dzielnicy Praga-Południe¹⁵. Ma ona na celu tworzenie

¹⁴ J. Kowalski, *Zasady ochrony dziecka – główne założenia i możliwości praktycznego zastosowania*, „Dziecko Krzywdzone” 2005, nr 10, s. 116–119.

¹⁵ J. Zmarzlik, *Centrum Dziecka i Rodziny. Założenia pracy placówki – pewniki i dylematy*, [w:] *Jak organizować lokalny system pomocy dzieciom krzywdzonym*, red. M. Sajkowska, Warszawa 2002, s. 21–28.

systemu pomocy dziecku źle traktowanemu, systemu opartego na ścisłej współpracy z instytucjami i organizacjami zainteresowanymi problemem dzieci i ich rodzin. Aranżowanie działań systemowych nie jest jedynym zadaniem, gdyż placówka ta oferuje bezpośrednią pomoc dziecku poprzez pracę interwencyjną i terapeutyczną.

Zaprezentowany w pracy system pomocy dziecku krzywdzonemu jest pewną wizją, gdyż w Polsce pojawiły się raczej tylko próby jego tworzenia, zarówno na poziomie ogólnym, jak i lokalnym. Stwierdzenie to jest wynikiem konfrontacji wytycznych literatury przedmiotu z wynikami badań empirycznych. Zawarte w regulacjach i przepisach prawnych możliwości pomocy dzieciom – ofiarom przemocy nie zawsze są wykorzystywane przez osoby zobligowane systemowo do pomocy dzieciom. Przykładowo pracownicy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej czy policji, z racji pełnionych funkcji, mają większą szansę na zdobycie wiedzy na temat wprowadzanych w życie w ostatnim czasie aktów prawnych regulujących zagadnienie związane z przemocą wobec dziecka. Problemem jest natomiast niedostateczna wiedza lub jej brak wśród pozostałych grup zawodowych. Z całą pewnością odczuwalny jest brak wystarczających środków państwowych przeznaczonych na pomoc społeczną. Nadal niewiele powstaje organizacji i fundacji, które byłyby w stanie kontrolować stopień zagrożenia złym traktowaniem dzieci oraz chronić je przed wystąpieniem krzywdzenia. Brakuje w Polsce wyspecjalizowanych służb ukierunkowanych na ochronę dzieci przed krzywdzeniem oraz systemu monitorowania losów dziecka, który mógłby pomóc zapobiegać przemocy wobec nich. Odczuwalny jest także brak specjalistycznych placówek, których zadaniem byłoby koordynowanie całości działań na rzecz dzieci krzywdzonych. Również praca w zespołach interdyscyplinarnych nie ma w Polsce utrwalonej tradycji. Krzywdzenie dzieci jako problemem społecznym, stanowi wielowymiarowe wyzwanie dla profesjonalistów, którzy swoimi kompetencjami powinni dzielić się wzajemnie, współpracować ze sobą, aby móc skutecznie działać na rzecz poprawy warunków życia dzieci. Nadal odczuwalny jest brak algorytmów postępowania dla poszczególnych służb zobowiązanych pomagać dzieciom w Polsce, jak również nie ma właściwej współpracy i integracji działań między poszczególnymi sektorami. Być może wynika to z niedoskonałego szkolenia kadry, ale też z realizacji działań „w sztywnych, resortowych ramach”. Zdarza się, że dziecko – ofiara przemocy otrzymuje pomoc od przedstawicieli różnych instytucji, którzy udzielają jej w ramach swoich kompetencji, ale często takie nieskoordynowane działania przynoszą mierne efekty.

Zasygnalizowane powyżej „niedociągnięcia” polskiego systemu pomocy dziecku krzywdzonemu powinny się stać się jednocześnie postulatami zmian.

W tym miejscu można posłużyć się konkluzją E. Jarosz¹⁶, że należy przyjąć – zarówno na poziomie ogólniejszym całego systemu, jak i poszczególnych służb, instytucji i placówek składających się na system – perspektywy rozwojowe, zasady wewnętrznego dynamizmu i zdolności do modyfikacji.

SUMMARY

System of assistance children aggrieved

Article presents strategies of counteractions of violence in accordance with children. Aggrievement of child is one of most in modern world worrying phenomenon taking a stand. Necessity of system approach stresses article on background of different systematization concerning intervention, or aspiration for creation general and local systems of limiting of problems of aggrievements of children.

---

¹⁶ E. Jarosz, *Interwencje wobec problemu krzywdzenia dzieci w rodzinie*, [w:] *Praca socjalna – wielość perspektyw*, red. J. Bragieli, P. Sikora, Opole 2004, s. 43.